

České himálajské dobrodružství II.

22. 9. 2015

Dobývání himálajských osmitisícovek českými horolezci přinese pokračování úspěšného dokumentárního seriálu České himálajské dobrodružství. To vzniklo po více jak deseti letech od prvního cyklu. Pět nových dílů z druhé řady představí nejen nové příběhy horolezců, ale i samotného horolezectví a témat spojených s nebývalým vývojem horolezectví posledních let. České himálajské dobrodružství od 25. září na obrazovkách ČT2, vždy v pátek ve 20.00 hod.

„Druhá řada známého cyklu hodlá představit možná méně slavné výstupy, o to však významnější sportovní výkony českých horolezců. Oproti první řadě se nebudeme soustředit na encyklopedický výčet horolezeckých úspěchů hlavních hrdinů, ale na jejich vyprávění, které bude nově vsazováno do neméně atraktivních širších souvislostí: příprava expedice, zákulisí, role počasí, vyrovnávání se s kulturně politickými vlivy v daném místě, technologický pokrok, témata náboženství, komercializace lezení a nová nebezpečí. Díky moderní kamerové technice bude mít divák možnost spoluprožít zážitek ve stěně spolu s našimi hrdiny,“ přibližuje cyklus kreativní producentka **Martina Šantavá**, v jejíž tvůrčí producentské skupině České himálajské dobrodružství II. vzniklo.

Pokračování adrenalinového cyklu chce zmapovat dalších 12 let českých úspěchů v Himálaji a doplnit je o další témata, která s příběhem souvisí, spolu se zasazením do kontextu unikátního prostředí. Tvůrci tak divákům nabídnou záznamy i očitá svědectví výstupů včetně záchranných akcí, ve kterých se angažovali čeští lezci. Bohužel, někteří protagonisté z minulého cyklu zahynuli při lezení. Vyrostli ale noví borci, kteří divákům přiblíží, jak zdokonalování technik přineslo masivnější světový zájem o zdolávání himálajských vrcholů. S tím souvisí i prolínání kultur a zvyků, úsilí mnohých horolezců pozvednout těžké životní podmínky místních lidí, ale také vznikající konflikty

České himálajské dobrodružství II.

Režie, scénář a hudba: Martin Kratochvíl

Odborný poradce: Jiří Novák

Hlavní kameraman: Marek Holeček, Martin Kratochvíl, Petr Záruba

Střih: Ivana Davidová

Dramaturgie: Věra Krincvajová

Výkonný producent: Roman Blaas

Kreativní producentka: Martina Šantavá

Česká televize – Tiskové oddělení Kavčí hory, 140 70 Praha 4 T: +420 261 133 312 F: +420 261 218 599
E: pressct@ceskatelevize.cz www.ceskatelevize.cz/press RSS: www.ceskatelevize.cz/rss/tiskove-zpravy

„Kameraman se většinou nedostane výš, než do základního tábora, nebo o tábor výš. Zbytek zůstává v rukou lezců,“ říká režisér Martin Kratochvíl.

Od první série Českého himálajského dobrodružství uplynulo 11 let. Jak se od té doby změnilo samo horolezectví a jak se změnila technika, kterou natáčíte? Dá se říct, že to dnes jde jednodušeji?

Dá se říct, že velice obtížné technické lezení, dříve provozované jen na nižších horách, nebo skalkách se přesunulo do himálajských výšek. Tam, kde se dříve lezlo jen „normálkami“, tedy nejjednoduššími cestami na vrchol se dnes hledají cesty vysokých obtížností vyžadující i jiné, sofistikovanější vybavení (plošiny na spaní, techniku pro lezení v převisech atd.). Digitální lehké kamery s vysokým rozlišením jsou dnes skoro samozřejmostí a jsou často používány samotnými lezci. Pryč jsou časy, kdy kameraman potřeboval na expediční výpravě na osmitisícovku desítky nosičů jen pro transport filmové techniky. Lezci většinou natočí neskutečné záběry z obtížných míst, které ale potřebují složité postprodukční zásahy, aby vůbec byly použitelné (odtřesení, expoziční vyrovnání apod.).

Co je na natáčení při výstupech nejtěžší?

Kameraman se většinou nedostane výš, než do základního tábora, nebo o tábor výš. Zbytek zůstává v rukou lezců, z nichž někteří (například Marek Holeček, nebo Radek Jaroš) jsou talentovaní filmaři se smyslem pro detail, někdy i s citem pro budoucí střih. Největší práce ale spočívá na bedrech střihače, režiséra a dramaturga, kteří musejí s velkými obtížemi vydestilovat z různorodého materiálu nějakou nosnější „story“ a epizodu.

Kolik materiálu se dá získat z jednoho výstupu a kolik jej potom použijete do samotného dokumentu?

Natočené materiály z relevantních výstupů byly velice různorodé. Někdy překvapily svým množstvím i kvalitou, takže bylo z čeho vybírat, jindy se pracovalo se skoupým množstvím nekvalitního videa, někdy i jen fotografií. Existují ale i pozoruhodné výstupy, kde filmový i fotografický materiál úplně chybí. Takové výstupy jsou jen zmíněny v komentáři a mnohdy zcela absentují. Seriál je v tomto ohledu mnohdy nespravedlivý, měl by se spíše jmenovat „některé, nebo vybrané výstupy.“

Kolika výstupů jste se zúčastnil Vy sám a jak na ně vzpomínáte?

V celém seriálu je porůznu použito mnoho mých záběrů z cest po Himálaji, kterých je už přes čtyřicet. Někdy jde o ilustrační záběry z Káthmándů, nebo z nižších oblastí, jindy o záběry z expedic (např. Šiša Pangma 2002). Miluji Himálaj, ať už se jedná o trekking opuštěným pohořím, anebo vysokohorské výstupy. Asijské vysoké hory pro mne mají magické kouzlo a stále lákají...

Jste uveden jako režisér, scenárista a autor námětu. Jak vypadá natáčení na výpravách, kterých se sám neúčastníte, voláte si s horolezci před a po jejich výstupu, dáváte jim nějaké speciální instrukce, či snad bodový scénář co všechno by měli obsáhnout? Procházející horolezci nějakým filmařským školením?

Takových příležitostí bylo jen poskrovnu. Většinou se člověk musel spokojit s tím, co dostal od lezců a pak s nimi eventuálně dotočit jejich vlastní komentáře, ať už v Nepálu, anebo v Praze, nebo v Adršpachu.

Jste také autorem hudby. Jak se tohle všechno snoubí?

Filmová hudba je mým hlavním povoláním, hudbu píši a hraji už skoro padesát let. Vedle emotivní filmové hudby nahrané ve Studiu Budíkov mnou, nebo kapelou Jazz Q obsahuje seriál i opravdovou lahůdku. K natáčení se sešli muzikanti světových jmen i kvalit. Vedle Joe Kučery z Německa, mne z Čech a Tonyho Ackermana z USA přijel snad nejslavnější basista světa Miroslav Vitouš, dlouholetý spoluhráč Milese Davise i Joe Zawinula z kapely Weather Report. Zdařilé nahrávky k seriálu snad dojdou i vydání na CD.

„Každý chybný krok může být ten poslední,“ říká horolezec Martin Holeček.

Kdo Vás přivedl k lezení a kdo Vám poprvé vštípil ideu, že byste mohl natáčet dokumenty?

Byl jsem od mala čertovo neposedné kvítko, což mělo za následek nejen ohrožení sebe sama na životě, ale často zvonila hrana i přilehlému okolí. A jak už to tak bývá, rodičovská touha nasměrovat dítě správným směrem se na kilometry vzdálila požadovanému cíli. Tudíž k lezení mě nechtěně, už v raném věku čtyř let, dovedl můj tatík. Jeho prvotní ambice rozhodně nebyla ze mě vychovat horolezce. Vůbec ne. Chtěl mi vštípit do krve respekt a strach z výšek. Jenže právě strach, pokud nad vámi nezvítězí, jelikož je hodně špatný rádce, může být i opojný. A to se i stalo, takže již šestatřicet let lezu. Následně už cesta byla otevřená a bylo jen na mne, kam vyкроčím.

Sama o sobě je zajímavá kapitola sbírání filmových dokumentů z průběhu expedic. Osobně je nazývám zmrzlé fragmenty, protože se natáčejí rychle a mnohdy pod tíhou únavy a zoufalství. Na začátku neměly sloužit pro oči diváků, ale pro mne a mé přátele, jakožto připomínka společně prožitých chvil. Takové „memento mori“, kdy čas už nelze vrátit, přesto díky filmu je stále živý. Následně jsem si uvědomil, až po zpětných zhlédnutích, že není důležitá až tak kvalita záběru, či umělecký záměr, ale výjimečnost panenského místa, kde děláte první lidské otisky a nehrané napětí.

Změnilo se podle Vás horolezectví od doby natáčení prvního cyklu České himálajské dobrodružství? Pokud ano, tak jak?

První díl bylo historické ohlédnutí s posloupnou chronologií od počátku působení našich kluků na Himálajském masivu. Podotýkám, že se jednalo v té době převážně o společné výpravy Čechů a Slováků, kteří zanechali za sebou vysoko zdviženou laťku, kde um s vytrvalostí, včetně vize nových směrů, vybudovali respekt celého alpinistického světa. No a každý sport, i když lezení nemá tak jasná pravidla jako jiné soutěžní sporty, se musí vyvíjet dál. Jednoduše, nezamrzl na mrtvém bodě. Rodí se mladší, rychlejší a šikovnější, kteří se odrážejí bez zeptání drze od zad těch nejlepších z předchozí generace. Darwin to nazval evoluční teorie. Nemusí to znamenat za těch posledních dvacet let tak markantní skok, ale pokud pomůžou i jiné okolnosti, jako lepší vybavení, jednodušší dostupnost, soustředěnější trénink, tak křivka zvyšování kvality a náročnosti výstup zákonitě roste.

Dá se říct, že diváci v Českém himálajském dobrodružství II. uvidí něco, co ještě neměli šanci vidět?

Ano, zaprvé ve třech dílech jsou obsaženy pro diváka mnohdy neznámé výstupy, které nemají předem vyřvanou gloriolu osmitisícových kopců. Přesto tyto výstupy v Himálajích nesou v sobě mnohdy daleko vyšší kvalitu, než mnohokrát opakovaný výstup na osmitisícové sousedy. Proč? Protože se jedná o prvovýstupy a s tím je spojená i vyšší technická náročnost s neznalostí terénu. Převedení do srozumitelné mluvy: většinou zbývají na vrcholy již těžší nevyλεzené linie, čímž se stupňují nároky na dovednosti lezce, včetně otazníků, jak a kudy vzhůru. Zadruhé, tyto kopce trpěly a dodnes trpí – aspoň, co se týče české kotliny – mediálním nezájmem. Tím doufám, že pomůžeme i

jinému pohledu na naše vertikální snažení. Jelikož chyba by byla si myslet, že osmitisícoví obři jsou pupek veškerého horolezeckého snažení, dokonce ani o himálajském hřebenu to rozhodně neplatí. Je daleko víc parametrů a zajímavých lokalit, kde dobrodružství na laně má v sobě obsaženou kvalitu, aniž by musely kopce růst do vysokých nadmořských výšek.

Co je na natáčení při výstupech nejtěžší? Měníte kvůli záběru někdy nějak trasu, podřizujete něco záběru, nebo je to tak, že záběr se podřizuje vždy trase?

Není chuť cokoliv nahrávat, nebo chcete-li přehrávat, či měnit pro oko kamery. V okamžicích, kdy ztrácíte každodenně stovky gramů svalové hmoty, není prostoru plýtvat silami a rozptylovat soustředěnost. Každý chybný krok může být ten poslední a vystavovat se delší čas objektivnímu nebezpečí je pošetilostí. Linie výstupu musí být předem dobře vymyšlená a jakákoliv odchylka od ní je násobení již tak mnoha problémů. Takže při těžkém lezení se jedná vždy o unikátní a neopakovatelné záběry daného okamžiku. Žádné jiné nejsou.

Jak moc se podílíte na finálním střihu dokumentu? Riskoval byste kvůli záběru? Čím je lezení s kamerou jiné než lezení bez ní?

Jak kdy se věnuji sezení ve střihně. Někdy, třeba právě v tomto případě, jsem to nechal čistě na tvůrčích pořadu. Z jednoduchého důvodu: oni mají nezávislý pohled, kdežto já jsem již s klapkami přesných znalostí prožitého příběhu. Tím jsem i limitovaný. Výsledek můžete posoudit již sami. Jinak rád se účastním střihu, ale pak už to je jiný formát dokumentu. Neboli jak ho chci vidět já a nikoliv, jak je pohlíženo na mé konání. No a čím je jiné lezení bez kamery? Neškrtí vás neustále popruh na krku, na kterém pod bundou visí, nemusíte s ní spát jak s milenkou, aby přes noc nezamrzla, taktéž prsty nemusíte vyndávat z rukavic v ledovém vzduchu při zmáčknutí nahrávání a vůbec ostatní si již doplníte sami.

Anotace jednotlivých dílů

Česká stopa (25. září od 20.00 na ČT2)

Úvodní díl mapuje výkony českých horolezců v Himálaji od prvních slavných průkopnických výstupů až po ty současné a navazuje tak na dokumentární cyklus České himálajské dobrodružství z roku 2003. Průvodcem prvního dílu nové řady je bývalý předseda Českého horolezeckého svazu Jiří Novák. Provází diváky indickým Himálajem a představuje nevýznamnější výstupy od Josefa Rakoncaje, jednoho z našich nejúspěšnějších horolezců, až po nové výstupy současné horolezecké generace. Seriál přináší rozhovory s předními českými horolezci a nabízí dech beroucí autentické záběry expedic z dobývání nejvyššího pohoří světa. Příběhy o výstupech jsou vyprávěny v kontextu s místními tradicemi, náboženstvím a zvyky, jejichž znalost je potřebná pro úspěšné vedení expedic. Vyprávění doplňují informace o současných horolezeckých trendech, a nabízí také zamýšlení se nad sílící komercializací výprav do Himálaje.

Osudová chyba (2 října od 20.00 na ČT2)

V nádherných kulisách pákistánského Karakoram stoupají Marek Holeček a Jan Doudlebský po dlouhém ledovci Baltoro na křižovatku ledovců zvanou Concordia. Odtud vede jejich cesta k základním táborům sousedících osmitisícových velehor. Jejich zdárně dokončený a technicky velmi náročný výstup na Kapuru patří k mimořádným úspěchům současného českého horolezectví. Tragédií ale zůstává výstup Zdeňka Hrubého a Marka Holečka na Gašerbrum I v roce 2013. Vyčerpání a osudová chyba způsobila pád a smrt našeho předního lezce a tehdejšího předsedy Českého horolezeckého svazu Zdeňka Hrubého. Líčení výstupů doplňují obecné informace o nebezpečích, kterým musí horolezci čelit. Dozvíme se, jak se na lidském organismu projevuje nedostatek kyslíku,

představíme úvahy o tom, jaké jsou možnosti vyhnout se lavinovému nebezpečí, anebo jak se do organizace i provozu expedic promítá místní náboženství islám, které významnou měrou ovlivňuje také chování nosičů.

Za hranice možností (9. října od 20.00 na ČT2)

Dnešní technické lezení v Himálaji boří všechny zvyklosti i pravidla původních dobyvatelů těchto velehor. Leze se většinou alpským stylem, tedy bez budování postupových táborů, a také akrobatické výstupové linie už dávno nepřipomínají normální cesty těch, kteří zde vytvářeli prvovýstupy. Cílem Marka Holečka se Zdeňkem Hrubým se v roce 2013 stává štít Talung v masivu Kančenčongy ve východním Nepálu. Oba za tento výstup získali o rok později prestižní světovou cenu Zlatý cepín (Piolets d'Or), Hrubý bohužel až posmrtně. Výstup na štít ze základního tábora, i když jen v tandemu, se skládá z mnoha zásobovacích cest a vynášek stále nahoru a dolů. Tato scénérie východního Nepálu v těsném sousedství bájně Kančenčongy ale zároveň umožňuje obdivovat údajně nejkrásnější nepálský štít Jannu. Ke kouzlu úspěšné expedice přispívá také setkání s kulturou a tradicí tibetského buddhismu.

Hora Zabiják (16. října od 20.00 na ČT2)

K2, dosahující výšky 8611 metrů nad mořem, má pověst zrádné a nebezpečné hory. Mezi všemi čtrnácti osmitisícovkami drží právě K2 statistický primát co do počtu nezdařených pokusů o výstup na vrchol. Nejznámější je tragedie Diembergerovy expedice z roku 1986, při níž zahynulo současně pět horolezců. Celkem si jen v témže roce hora vyžádala na 13 životů. Jediným horolezcem světa, který ji dokázal zdolat dvakrát, byl Čech Josef Rakoncaj. V díle si ale představíme zejména nové české výstupy na K2 Leopolda Sulovského a Libora Uhra, Pavla Béma i Radka Jaroše s Janem Trávníčkem. Na K2 vede mnoho výstupových cest. Nejznámější je klasická cesta jihovýchodním Abruzziho žebrem. Strmý výstup přes rameno K2 překonává v 7700m obtížnou skalní stěnu nazývanou Černá pyramida. V 8200m navazuje nejnebezpečnější část - sněhový kuloár pod převislou ledovou stěnou zvaný bottle neck, tedy hrdlo lahve. Vlevo od Abruzziho žebra prostupuje celou jižní stěnou Česenův pilíř. Výstup je obtížnější, ale podle mnoha horolezců zároveň bezpečnější. Každá z expedic však volila jinou cestu. Radek Jaroš výstupem na K2 v roce 2014 završil jako první Čech a patnáctý člověk na světě zdolání všech čtrnácti osmitisícovek, které tvoří tzv. Korunu Himálaje.

Koruna Himálaje (23. října od 20.00 na ČT2)

Seznámíme se se třemi významnými expedicemi Radka Jaroše ze sbírky jeho výstupů do tzv. Koruny Himálaje, tvořenou všemi osmitisícovými himálajskými vrcholy. Začínáme v jižní části středního Tibetu v roce 2004 odvážným výstupem alpským stylem, bez výškových nosičů či kyslíkových přístrojů, jihozápadní stěnou na Šiša Pangmu. Radek leze spolu se Zdeňkem Hrubým, Petrem Maškem a Martinem Minaříkem (který zahynul o rok později při výstupu na Annapurnu). Dále představíme expedici na Dhaulagiri, kam se v roce 2008 s Radkem Jarošem vypravil také Zdeněk Hrubý. Během výstupu v kritických podmínkách zde čeští horolezci zachránili životy několika horolezcům ze španělské výpravy. Radek Jaroš a Zdeněk Hrubý za to byli následně oceněni Cenou fair play za rok 2008. Třetí výpravou, kterou představíme, byl sólo výstup Radka Jaroše na osmou nejvyšší horu světa Manaslu v roce 2009.

Poutníci (30. října od 20.00 na ČT2)

Dobrodružství poznávání Himálaje nemusí nutně představovat jen horolezecké výstupy. Stále větší oblibu získává také vysokohorský trekking, anebo expedice do odlehlých končin himálajského hřebene, kde místní lidé cizince dosud nepotkali. Ale i trekking po Himálaji vyžaduje pečlivou přípravu, dobrou organizaci, načasování a v neposlední řadě správné vybavení. O zkušenostech a dovednostech, které by měl horský vůdce takových výprav představovat, vypráví Josef Šimůnek, který vede komerční lezeckou expedici na Čo Oju. V posledním díle seriálu se dále vypravíme do nejzápadnějšího koutu Nepálu na hranici s Indií, kudy vede mimořádně krásná trekkingová cesta podél řeky Mahakali až k sedmitisícové Api.